

nr **27**

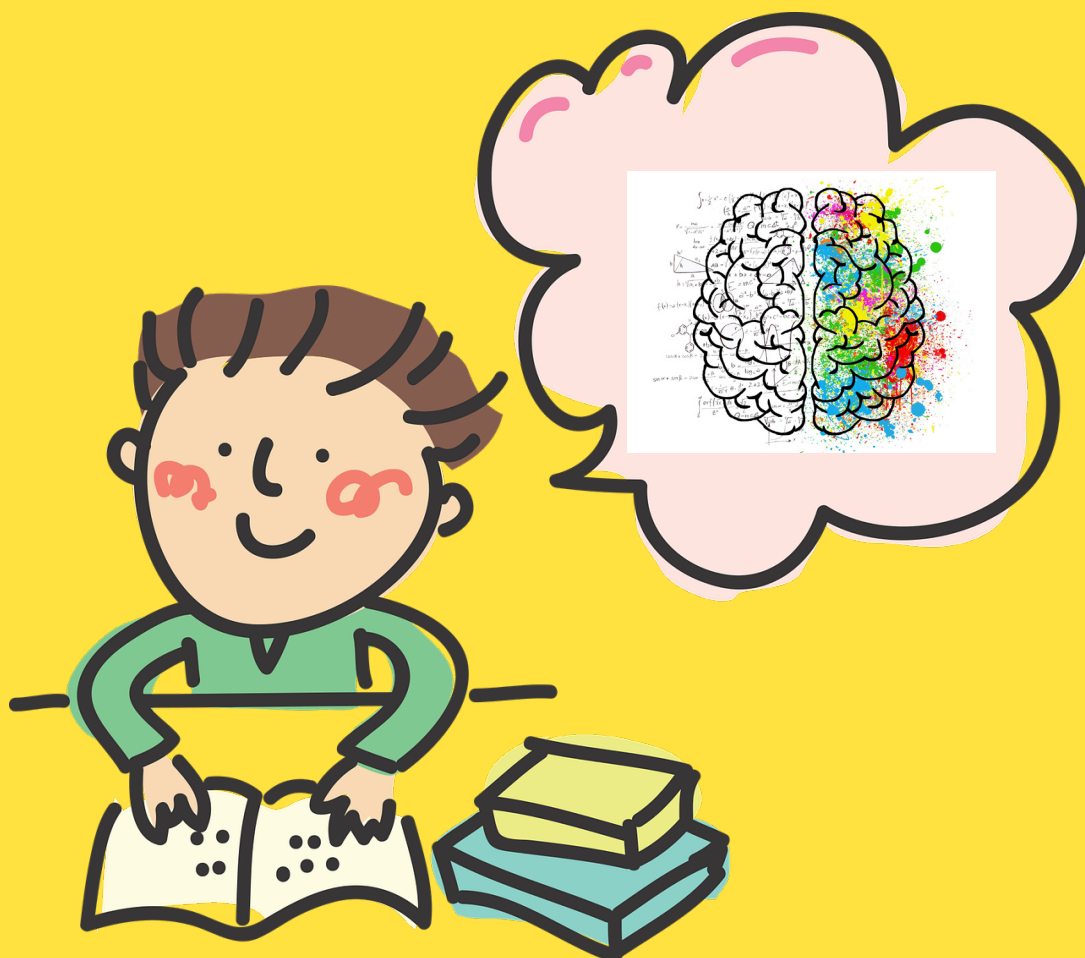

Dolnośląski Ośrodek
Doskonalenia
Nauczycieli
we Wrocławiu
Filie w Jeleniej
Górze, Legnicy,
Wałbrzychu

skrypty b e l f r a

Łukasz Franków

Rozpoznanie indywidualnych potrzeb rozwojowych, edukacyjnych i możliwości psychofizycznych ucznia

Jak wynika z Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniowi w przedszkolu, szkole i placówce polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia i czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie w przedszkolu, szkole i placówce”¹.

Większość uczniów objętych pomocą psychologiczno-pedagogiczną jest zdiagnozowana przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną i posiada opinię w tej sprawie, co znacznie ułatwia realizację pomocy, gdyż rozpoznanie będzie polegało na analizie zebranej dokumentacji. Co jednak, kiedy opinia zostaje wydana w czasie edukacji zdalnej? W tej sytuacji można wykonać zdjęcia, skany i w postaci pliku przesłać pocztą e-mail, pamiętając jednak o zaszyfrowaniu wiadomości, poprzez nadanie jej hasła. Do tego potrzebne są już kompetencje cyfrowe rodziców lub uczniów. Dokumenty w formie papierowej można przesłać pocztą, kurierem lub przekazać bezpośrednio.

W pracy zdalnej również możliwe jest prowadzenie monitoringu działań podejmowanych przez ucznia i analiza jego osiągnięć. Mogą nam w tym pomóc odpowiedzi na następujące pytania:

1. Czy uczeń przesyła zlecone zadania?
2. Czy zadania są wykonane poprawnie?
3. Czy uczeń jest obecny podczas zajęć prowadzonych on-line i czy wykazuje się aktywnością?
4. Czy zgłasza problemy?
5. Jakie otrzymuje oceny?
6. Jakie kanały komunikacyjne wykorzystuje?

Informacje dotyczące potrzeb psychologicznych, emocjonalnych można także uzyskać drogą telefoniczną, poprzez rozmowę z wykorzystaniem komunikatora, e-mail, czy przez dziennik elektroniczny. Trzeba tylko pamiętać, aby żadnej z nich nie zlekceważyć. Podczas rozmów telefonicznych lub innych, w których nie widzimy rozmówcy, następuje utrata możliwości obserwowania reakcji pozawerbalnych, warto zatem być przygotowanym na ich poprowadzenie poprzez umiejętne zadawanie pytań. W przypadku osób mających problemy komunikacyjne, dominującymi powinny być pytania zamknięte, a kiedy rozmówca jest bardziej otwarty, stosujemy pytania pozwalające mu na swobodną wypowiedź². Warto mieć przy sobie kartkę i długopis, aby zanotować wypowiedzi mające kluczowe znaczenie dla rozwiązania problemu.

Podczas edukacji zdalnej tracimy jednak możliwość obserwacji ucznia w grupie rówieśniczej oraz wykonywania przez niego zadań w trybie 45-minutowych zajęć. Powoduje to wyrwanie ucznia z kontekstu szkolnego, na co często zwracają uwagę nauczyciele po zapoznaniu się z opinią wydaną przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną.

Obecna definicja pomocy psychologiczno-pedagogicznej zawarta w przytoczonym na początku rozporządzeniu wskazuje na to, iż rozpoznawanie indywidualnych potrzeb uczniów odbywa się w myśl założeń diagnozy funkcjonalnej³. Należy zatem:

- a. dokonać obserwacji ucznia i opisać problem;
- b. zastanowić się nad jego przyczynami;
- c. określić, jaki jest wpływ zaobserwowanych trudności na funkcjonowanie ucznia w przedszkolu, szkole lub placówce;

1 ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, ze zm..

2 por. Ch. Hamilton, „Skuteczna komunikacja w biznesie”, Warszawa 2011, s. 284-286.

3 M. Czarnocka, Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w szkole i przedszkolu. Zasady organizacji, pytania i odpowiedzi, przykłady praktycznych rozwiązań, narzędzia, Warszawa 2017, s. 83, 84..

d. ustalenie czynników środowiskowych, które wpływają na funkcjonowanie ucznia;

e. określić potencjał rozwojowy ucznia;

f. określić cel działania.

Obserwacja i opis problemu

Podczas bieżącej pracy z uczniem można zaobserwować różnego rodzaju trudności z wykonywaniem przez niego zadań, np. uczeń ma problemy z dokonywaniem obliczeń w pamięci, myli litery, symbole, pismo jest niekształtne i wykracza poza liniaturę, ma problemy z wykonywaniem poleceń. Podczas przerw międzylekcyjnych można natomiast zaobserwować trudności w funkcjonowaniu społecznym, np. nie bierze udziału w zabawach z rówieśnikami, swoim zachowaniem stwarza zagrożenie dla siebie i innych (biega po korytarzu, potrąca inne osoby). Trudności w funkcjonowaniu można także zaobserwować w trakcie zajęć, np. uczeń szybko się rozprasza, tempo pracy jest wolne, złości się, kiedy doznaje porażki. Informacji o problemach ucznia dostarcza nam także analiza wytworów ucznia, wyniki sprawdzianów, testów itd. Podane przykłady mają na celu zwrócenie uwagi na to, że w części diagnostycznej dot. opisu trudności zapisujemy fakty, problemy, które możemy zaobserwować. Nie interpretujemy zjawisk, ani ich nie wyjaśniamy.

Poszukiwanie przyczyn

Po dokonanej obserwacji i określeniu trudności ucznia, należy ustalić ich przyczyny. Nie mając do dyspozycji narzędzi diagnostycznych, ani kompetencji do ich stosowania, trudno jest jednoznacznie ustalić przyczynę występowania zaobserwowanych trudności. Jednak na podstawie posiadanej wiedzy pedagogicznej oraz doświadczenia można postawić hipotezę wyjaśniającą, w świetle której zrozumienie problemów ucznia stanie się łatwiejsze. Pozwoli też ona lepiej zaplanować pracę z uczniem i dostosowywać wymagania do jego indywidualnych potrzeb i możliwości.

Zaobserwowana trudność	Przykładowa hipoteza wyjaśniająca
Niekształtne pismo, wykraczanie poza liniaturę	Zaburzenia motoryki małej
Problemy z rozumieniem czytanego tekstu	Zaburzenia analizatora wzrokowego
Problemy z obliczaniem w pamięci	Uczeń nie osiągnął jeszcze stadium myślenia pozwalającego na dokonywanie operacji formalnych
Biega po korytarzu, potrąca inne osoby	Nadpobudliwość psychoruchowa
Spowolnione tempo pracy	Niższe niż przeciętne możliwości intelektualne
Szybko się rozprasza	Trudności z koncentracją uwagi
Problemy z pisanem ze słuchu	Zaburzenia analizatora słuchowego

Wpływ rozpoznanych trudności na funkcjonowanie ucznia

Kolejnym krokiem jest pogłębiona refleksja i próba odpowiedzi na pytanie: w jaki sposób zaobserwowane trudności wpływają na funkcjonowanie ucznia w przedszkolu, szkole lub placówce (nie tylko pod względem edukacyjnym, ale także społecznym)? Uczeń, u którego podejrzewa się zaburzenia motoryki małej, może mieć trudności z opanowaniem podstawowej umiejętności szkolnej, jaką jest pisanie. Nie tylko liter, wyrazów i zdań, ale też wyrażeń matematycznych, reakcji chemicznych, wzorów itp. Problemy będą także dostrzegalne na lekcji plastyki, a być może także muzyki, podczas gry na instrumentach. Konsekwencją wystę-

powania tego typu trudności będzie doznawanie różnego rodzaju niepowodzeń edukacyjnych, co z kolei może negatywnie wpływać na samoocenę ucznia. Mogą wtedy wystąpić agresywne zachowania w stosunku do uczniów, którzy będą to dostrzegali i komentowali na klasowym forum. Sam odbiór ucznia jakichkolwiek wypowiedzi pod jego adresem może być też naznaczony negatywną interpretacją. Na podstawie przytoczonego przykładu warto przeanalizować wpływ każdej rozpoznanej trudności na szeroko rozumiane funkcjonowanie ucznia w przedszkolu, szkole czy placówce.

Ustalenie czynników środowiskowych, które wpływają na funkcjonowanie ucznia w przedszkolu, szkole lub placówce

Ryszard Wroczyński środowiskiem określił krąg osób, rzeczy i stosunków otaczających człowieka w jego życiu indywidualnym i zbiorowym⁴. Naturalne jest to, że mówiąc o czynnikach środowiskowych, ma się na myśli przede wszystkim środowisko rodzinne ucznia. Jednak w kontekście definicji pomocy psychologiczno-pedagogicznej zawartej w rozporządzeniu, za czynniki środowiskowe, mające pierwszorzędny wpływ na funkcjonowanie ucznia należy uznać te, które mają na niego bezpośredni wpływ podczas pobytu w szkole, w przedszkolu lub placówce. Zatem czynniki środowiskowe to przede wszystkim: grupa rówieśnicza, pracownicy oraz środowisko fizyczne szkoły, przedszkola lub placówki. W następnej zaś kolejności środowisko rodzinne. Wszystkie wymienione grupy czynników mogą mieć zarówno pozytywny, jak i negatywny wpływ na osiągnięcia szkolne, a ich rozpoznanie będzie miało szczególne znaczenie w zakresie organizacji pracy z uczniem oraz dostosowywania wymagań edukacyjnych do potrzeb i możliwości ucznia. I tak np. w przypadku rozpoznania u ucznia nadpobudliwości psychoruchowej należy uwzględnić, iż w przypadku szkoły, w której jest duża liczba uczniów, wąskie korytarze, hałas podczas przerw, a sama placówka znajduje się blisko ruchliwej ulicy, dziecko będzie miało problem, aby tuż po przerwie wyciszyć się, skoncentrować na treściach lekcji i utrzymać koncentrację uwagi podczas zajęć.

Nauczanie zdalne zmienia jednak kontekst rozpoznawania czynników środowiskowych, gdyż dominujące znaczenie będzie miało środowisko domowe. Podstawowe pytania będą dotyczyły dostępu do Internetu oraz pozostałych kwestii technicznych, a więc:

a. jakości połączenia – czy jest ono oparte na transmisji radiowej, technologii światłowodowej, czy też wykorzystuje typowe połączenie telefoniczne; jeśli łącze nie jest stabilne lub ma ograniczone możliwości przesyłania i odbierania danych, musimy uwzględnić to podczas prób połączenia on-line lub kiedy określamy czas wykonania zadania i jest on stosunkowo krótki;

b. sprzętu wykorzystywanego do pracy – czy jest to komputer stacjonarny (bez kamery i mikrofonu), laptop, tablet czy może telefon komórkowy; duże znaczenie będzie tu miała szybkość działania urządzenia, czy choćby przekątna ekranu;

c. systemu operacyjnego, oprogramowania – w zależności od systemu operacyjnego, jego aktualności, część przesyłanych zasobów może nie zostać wykorzystana; problemy mogą dotyczyć nawet tak podstawowej kwestii jak dźwięk,

d. dostępności do sprzętu IT – uczeń może mieć ograniczone możliwości korzystania z domowego sprzętu, gdyż może on być potrzebny do pracy pozostałym domownikom.

Określenie potencjału rozwojowego ucznia

Uczniowie objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną są najczęściej osobami mającymi różnego rodzaju trudności w uczeniu się, w funkcjonowaniu społecznym itd. Celem pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest jednak wspieranie potencjału rozwojowego i stwarzanie warunków do aktywnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły lub placówki oraz w środowisku społecznym. Dlatego też – oprócz rozpoznawania niepowodzeń i ich przyczyn – należy rozpoznawać

4 R.Wroczyński, Pedagogika społeczna, Warszawa 1974, s. 74.

potencjał rozwojowy ucznia, jego mocne strony, predyspozycje, zainteresowania, by skutecznie niwelować deficyty. Informacje dotyczące potencjału rozwojowego znajdują się z reguły w opinii lub orzeczeniu wydanym przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną. Do diagnozy prowadzonej w szkole wykorzystuje się przede wszystkim wnioski wynikające z obserwacji, rozmów prowadzonych z uczniem, analizy wytworów, wyników sprawdzianów, bieżących ocen.

Określenie celu działania

Formułowanie celu pracy teoretycznie nie powinno przysparzać trudności. Z analizy różnych dokumentów szkolnych wynika jednak, że często jest on zbyt ogólny lub sformułowany w taki sposób, że trudno jest znaleźć wskaźniki jego realizacji. A przecież działania przedszkola, szkoły, czy placówki należy poddawać ewaluacji, oceniać stopień realizacji celów. Dlatego też do formułowania celów warto wykorzystać metodę SMART, która zwiększa szansę na ich realizacji. Cel powinien być: *sprecyzowany, mierzalny, osiągalny, realistyczny i terminowy*. Warto ustalać konkretne cele krótkoterminowe, tak, by w miarę szybko można było ocenić efektywność podejmowanych działań i dokonywać korekty w razie niepowodzeń. Dzięki temu można modyfikować działania lub rezygnować z tych, które nie przynoszą rezultatów.

Rozpoznawanie indywidualnych potrzeb ucznia oraz czynników środowiskowych jest procesem, który należy zaplanować i realizować etapami. Warto robić to w małym zespole, umiejętnie dzielić się zadaniami podczas gromadzenia informacji i wspólnie wyciągać wnioski. Pozwoli to na zdiagnozowanie sytuacji ucznia w szerszej perspektywie niż tylko przez pryzmat jego trudności i deficytów.

Łukasz Franków nauczyciel-konsultant
DODN we Wrocławiu, Filia w Wałbrzychu

Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu

Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu jest jednostką organizacyjną Samorządu Województwa Dolnośląskiego, akredytowaną przez Kuratorium Oświaty we Wrocławiu. Posiada siedzibę główną we Wrocławiu oraz Filie w trzech lokalizacjach: w Jeleniej Górze, Legnicy i Wałbrzychu obejmując zasięgiem całe województwo dolnośląskie.

Zajmuje się organizacją i prowadzeniem różnorodnych form doskonalenia kadry kierowniczej szkół i placówek oświatowych oraz nauczycieli. Proponuje realizację programów wsparcia szkół w ich jakościowym rozwoju. Jest organizatorem wydarzeń edukacyjnych o charakterze lokalnym, regionalnym i międzynarodowym. W ramach statutowych zadań prowadzi działalność promocyjno-wydawniczą oraz konsultacje dla nauczycieli. Współpracuje z szeroko pojętym środowiskiem edukacyjnym - instytucjami działającymi na rzecz oświaty, wyższymi uczelniami, pracodawcami.

Zapraszamy dyrektorów szkół i placówek oraz nauczycieli do skorzystania z naszej oferty szkoleniowej. Proponujemy formy tradycyjne i prowadzone zdalnie. Różnorodna problematyka szkoleń zapewni Państwu podnoszenie kompetencji zawodowych w różnych obszarach, również związanych z realizacją kierunków polityki oświatowej państwa i województwa dolnośląskiego. Zapraszamy na stronę dodn.dolnyslask.pl/oferta/

Działamy skutecznie i profesjonalnie. Realizujemy różnorodne formy szkolenia: warsztaty, rady szkoleniowe, seminaria, konferencje i inne wydarzenia edukacyjne

Oferta szkoleń jest różnorodna, z uwzględnieniem zgłoszonych przez Państwa potrzeb. Realizujemy projekty edukacyjne: „Lekcja: Enter”, „Kompetencje 4.0” (polsko-czeski), „Groß und Klein gemeinsam - Duzi i Mali razem. Transgraniczna współpraca dla wspierania edukacji przedszkolnej w zakresie kultury i języka sąsiada (polsko-niemiecki)

Dedykujemy Państwu serię wydawniczą „Skrypty belfra” i „Skrypty metodyczne”

Nie pozostajemy obojętni na bieżące problemy nauczycieli - nasi konsultanci i doradcy metodyczni prowadzą konsultacje indywidualne, w tym on-line

Umożliwiamy szkołom i placówkom uzyskać
Certyfikat Szkoły Wspierającej Uzdolnienia i Certyfikat Szkoły Promującej Zdrowie.
Jesteśmy realizatorami wielu prestiżowych konkursów: zDolny Ślązak,
Konkurs Wiedzy o Rosji „Białe Noce”, „Gruzja - fascynująca podróż”.

**Zachęcamy do uczestnictwa
w naszych spotkaniach w formule:
Wtorki i Czwartki w DODN - Klub Dyskusyjny Belfra**